

Bu yazıyı, ilgilenenlerin efrasiyap2@yahoo.com'a gönderdikleri eleştiri ve önerileri dikkate alarak düzeltmelerle, eklemelerle ve dip notlarıyla geliştirmekteyim. Katkısı olan ve olacak olan herkese sonsuz teşekkürler...

* * *

ÖĞRENME ve UYGULAMA DİLLERİ

İhtiyaçlar, amaçların; amaçlar, araçların anasıdır.

Bütün canlılar vü canlı sayılabilecek varlıklar (makinalar), ancak, dışardan alabildikleri gerekli ve yeterli enerji ve bilgiyi, kendileri için öngörülen amaçları doğrultusunda, doğru bir şekilde kullanabildikleri sürece canlılıklarını (zamana bağlı bir faaliyette bulunmalarını) sürdürebilirler. Aldığı enerji ve bilgiyi, bazı iç ve dış sebeplerle, yanlış bir şekilde kullanmakta aşırı davrandığı için, öngörülen amaçlarından sapan canlılarla; gerekli ve yeterli enerji ve / vü bilgiyi, her hangi bir sebeple alamadığı için yeni amaçlara yönelemeyen canlılar, canlılıklarını yitirmeye başlar ve bir süre sonra da ölürler¹. Diğer bir ifadeyle, diyebiliriz ki, canlı bir varlığın en belirgin özelliklerinden biri, canlı olarak kaldığı sürece, ihtiyaçlarını karşılamak için ulaşmak zorunda olduğunu hissettiği ve ulaşmaya çalıştığı sonu gelmez amaçlarının varlığıdır. Özetle, **ihtiyaçlar amaçları doğurur; amaçlara ulaşmak içinse doğru ve uygun araçlar gerekir.**² Canlı bir varlığın ilk araçları bedeni ve bedenini oluşturan organlarıdır. İnsan, ayrıca, bedeni ve bedenini oluşturan organları dışında, yaşadığı ortamdaki diğer canlı ve cansız varlıkları da, bilinçli bir şekilde, araç olarak kullanmayı beceren; yeni yeni amaçlara yönelen ve bu amaçlarına ulaşmak için, gerektiğinde yeni yeni araçlar üreten ve / vü edinen bir varlıktır. Bu açıdan bakıldığında, insanların kullandıkları dilleri de, her şeyden önce birer araçtır: Başta, insanın, kendisini dayanışmaya mecbur hissettiği hemcinsleri olmak üzere, bir şekilde başka canlıları ya da canlı sayılabilecek varlıkları da amaçları doğrultusunda kullanmasını sağlayan birer iletişim (haberleşme) aracıdır. O halde, insanın, etkin bir hayat sürdürebilmesi için,

¹ Yüksek yapıllı canlılar, organize olmuş canlı organlardan, canlı organlar, canlı hücrelerden oluşur. Canlı hücreleri oluşturan parçalar da canlıdır. Bu organize olmuş parçaların ortak ihtiyaç ve amaçları yanında birbirleriyle çelişen ihtiyaç ve amaçları da vardır. Bu birbirleriyle çelişen ihtiyaç ve amaçlar, bu canlı yapıların ortak amaçlarını ister istemez sınırlar. Bu sınırlamalar da canlıların bir süre sonra aşınıp bozulmalarına yol açar. Bozulup aşınma bir kader haline gelince ölüm de bir kader olur.

² bkz.: EK: 2

edindiği bütün diğer araçlar gibi, dilleri de, keyfi değil, amaçlarına uygun bir şekilde edinmesi ve yeri geldiğinde gerektiği gibi kullanması gerekir.

Sağlıklı her insanın, bu dünyaya, araç edinme ve kullanma yetisiyle geldiğini biliyoruz. Bu yeti sayesinde, insan, daha çocukluk evresindeyken, önce, çok kere içinde doğduğu ya da yaşadığı cemiyetin kullandığı araçları tanımaya ve bu arada dilini de, yakın çevresinden, sınıma-yanılma yöntemiyle öğrenmeye başlar. Bu tanıma ve öğrenme işi, şartlar elverdiği ölçüde, gördüğü eğitim ve öğretimin de katkılarıyla, bu yetisini bir şekilde yitirmedeği sürece, onun hemen bütün hayatı boyunca sürüp gider. İnsanın yakın çevresinden öğrendiği ilk dile “*ana dili*”³ vey “*aile dili*”⁴ ya da “*yakın çevre dili*”⁵ denir. Dil, insanın, etkin bir hayat sürdürmesinin en gerekli araçlarından biridir. Bu sebeple, insan, ana dili ya da aile dili de dahil, edindiği her dili vey dilleri amaçlarına ulaşabilmekte kullanmak için edinir. Çocuk önce, beslenme, korunma, eğlenme gibi en somut ihtiyaçlarının doğurduğu en yalın amaçlarına ulaşmak için, dilden yararlanmayı öğrenir. Zamanla, ihtiyaçları, bazı amaçlarının, somuttan soyuta doğru da gelişmesine yol açar. Artık o, sadece beslenen, korunan, eğlenen sıradan bir canlı değil; algılayan, düşünen, yorumlayan, iyi eğitildiğinde paylaşılan, hakkıyla seven, özleyen; kötü eğitildiğinde, sömüren, nefret eden, düşman olan, kin tutan yetişkin bir birey olur. Başlangıçta **ana dili** ya da **aile dili** olarak yakın çevresinden öğrenme başladığı dil (**yakın çevre dili / ortam dili**), sonradan eğitimi sırasında edindiği **yerel** ya da **yöresel** ve varsa bilinmesi **yararlı**⁶ diller, adeta, değişik durumlarda, değişik şekillerde kullandığı, az çok birbirinden farklı dillere dönüşür. Bu kimsenin, bazen, okul arkadaşıyla konuştuğu dili annesi, matematik hocasıyla konuştuğu dili babası, İngilizce⁷ hocasıyla konuştuğu dili Fransızca (Fransızca) bildiğine inandığı ablası, çevre dışından bir arkadaşıyla konuştuğu dili yerli arkadaşı anlamaz olur.⁸

Özveri ve hoşgörü ile desteklenen ortak amaçlar; insanları; dost, çekirdek aileler, aileler, akrabalar, hısımlar, aşiretler, ümmetler, cemaatler, cemiyetler, hemşehri dernekleri, dayanışma birlikleri, kulüp yandaşları, meslek örgütleri, siyasi partiler, kendilerine şu vey bu diyen / denilen ırklar, kavimler, halklar, uluslar (milletler), ulus toplulukları haline getirebildiği gibi; farklı amaçlar da, hoşgörünün yitimiyle bütün bu

³ **ana dili** (first / native / mother tongue / language).

⁴ **aile dili** (family tongue / language).

⁵ [yakın] **çevre dili / ortam dili** (environment tongue / language).

► - Daha uygun olacağını düşündüğüm “**ortam dili**” terimini Prof. Dr. İnal AŞKUN’a borçluyum.

⁶ **yararlı dil** (useful language). Yabancı olarak öğrenmeye başladığımız için “**yabancı dil** (foreign language)” dediğimiz diller, öğrenim sürecinin daha ilk adımlarında ‘**tanıdık dil** (known language)’ oluverir ve gerektiğinde ‘**yararlı** (useful)’ olmaya başlar. Zaten bu diller, ‘**yabancı** (!)’ olarak kalsınlar diye değil ‘**yararlı**’ olsunlar diye öğrenilir ve öğretilirler. Tanıştığımız her yabancı gibi öğrenmeye çalıştığımız her dil de **tanıdık dilimiz** olur. Yeter ki unutmayalım...

⁷ Dili değil, dersi belirtiyorum. Dersin konusu olan dil: **Britanyalca** (Standard British English = Ölçünlü Britanyalı İngilizcesi (İngilterelicesi)).

⁸ Bazen, morfemleri (kelimeleri, ekleri), hatta bunlarla oluşturulmuş söz dizimini tanısayk bile, duruma ve konuya –başka bir deyişle metne ve bağlama– aşina olmadığımız durumlarda, onların taşıdıkları kavramları ve kavram ilişkilerini kavrayamayız.

birliktelikleri darmadagin ederek, onları, birbirine katlanamaz, birbirine düşman farklı toplum ve bireyler haline getirebilir. İnsanlar, aralarındaki yakınlık ve özellikle ortak amaçlara yönelik dayanışma arttıkça, birbirlerini anlamaya gayret eder, birbirlerinin dillerini şartlar elverdiği ölçüde öğrenirler; böylece dilleri de birbirlerine yaklaşır; giderek birbirlerini daha kolay ve daha iyi bir şekilde anlar hale gelirler. Ve yine insanlar, farklı, hatta iyi hesaplanmamış çıkarlarının birbiriyle çelişir duruma getirdiği amaçları yüzünden, aralarındaki dostlukları, kırgınlıklara, düşmanlıklara dönüştürüp birbirlerinden uzaklaştıkça, birbirlerini anlamaya çalışmak bir yana, muhatap almak bile istemezler; böylece dilleri de birbirlerinden uzaklaşır; giderek birbirlerini daha zor ve kötü bir şekilde anlar, hatta hiç anlayamaz hale gelebilirler. Ne yazık ki, bu yaklaşma ve uzaklaşmalar insanlığın kaderi olarak görülür. Sık sık, önce, şu vü bu topluluktaki, insan olduğunu unutan, hatta insan olduğunu hiç hatırlamayan, insan olma dışında kimlikler edinen zorba bireylerin güçlenip, toplumları az çok dışa kapatmaları, birleştiriyorum diye bölmeleri yüzünden, bir gün, bütün insanlığın kullanabileceği tek bir **evrensel dilin** olabileceğini düşünmek bile bugün için muhaldir.

Bir dil; kendisini kullanan en geniş toplum kesiminin ortak **diliyle**⁹ söz konusu toplumu oluşturan tek tek bireylerin kullandığı bu dilin özelleştirilmiş şekilleri olan **bireysel diller**¹⁰ arasında, sınırları ancak yapay ve görece olarak çizilebilen çok sayıda lehçe, ağız (dialect, idiom, ...), argo, jargon ... gibi adlarla belirtilen dallara ayrılabilir.

Ortak, **fizyolojik, psikolojik** ve bir ölçüde **sosyolojik** özellikleriyle tanımlanan insan türü, her konuda olduğu gibi, dil üretme ve edinme konusunda da ortak özelliklere sahiptir. İnsanlar az çok farklılaşarak çoğalıp dallandıkça, dillerini de az çok farklılaştırarak çoğaltıp dallandırır: Var sayılan bir evrensel dil, **artzamanlı** (diachronic) olarak, anadillere; anadiller, dillere; diller, lehçe ve ağızlar; lehçe ve ağızlar, bireysel dillere bölünür gider. Toplumlar teşkilatlandıkça, ayrıca, **eşzamanlı** (synchronic) olarak, toplum kesimlerine ya da coğrafyaya göre adlandırılan, ana dili, aile dili ya da yakın çevre dili, kavim dili, din dili, ibadet dili, cemaat dili, meslek dili, halk dili, ulus dili ya da ulusal dil, uyruk dili (devlet dili ya da resmi dil), ölçünlü (standard) dil, yöre dili, ülke dili gibi birbiriyle az çok ilişkili dil kümelerinin oluştuğu da görülür.

Ana dilinde ya da aile dilinde eğitim-öğretim:

İster istemez, çok kere, ilk ve en temel eğitim ve öğrenimimizi **ana dilimizde**¹¹ ya da diğer bir ifadeyle **aile dilimizde**¹² / yakın **çevre dilimizde**¹³ alırız. Bu dille, yakın çevremizdekilerle ilişkilerimizi düzenlemeyi öğreniriz. Bu dilin, bazı özel mektuplar, kayıtlar ve özel yazılı vasiyetlerdeki kırıntıları dışındaki hemen bütün kaynakları

⁹ [ortak] **dil** ([common] language). Söz gelişi, genel olarak Türkçe, Türk dilli halkların ortak **dilidir**. Bütün Türk dillerini, lehçelerini ve bunlara ait ağızları içerir.

¹⁰ **bireysel dil** (idiolect). Bireyin özelliğindeki dil ya da dillerden her biri. Her bireyin değişik ortamlarda kullanabileceği birden fazla bireysel dili (idiolect'i) bulunabilir.

¹¹ **ana dili** (ing. mother tongue / frn. langue maternelle).

¹² **aile dili** (ing. family tongue / frn. langue de famille).

¹³ [yakın] **çevre dili** / **ortam dili** (ing. environment tongue / frn. langue d'environnement).

“**dedim dedi**” bağlantılıdır ve çok sınırlıdır. Bu dille yakın çevremizin dışına çıkmakta zorluk çekeriz. Bu dili yakın çevremiz dışında kullanmaya kalktığımızda, hoşgörü ile karşılsak bile, çok kere anlaşılmadığımızı, yadırgandığımızı, bazen gülünç duruma düştüğümüzü de hissederiz.

Toplumlardaki, aileler, aşiretler, kavimler gibi katmanların dillerinin ortak yanlarının bir araya getirilmesiyle halk dilleri, ulus dilleri ya da ulusal diller oluşturulur. Bu dillere yüklenen kültürler, ayrıca, edebiyat ürünleriyle de zenginleştirildikçe, bu diller birer **kültür dili** olarak önem kazanabilirler. Bu dillerden yararlanarak sözü edilen toplum katmanlarına, bu dilleri kullanan halklara ulaşabiliriz. Bu toplumlara hizmet vereceklerin, bu toplumlarla mal ve hizmet alış verişinde bulunacakların, bu dilleri bilmelerinin başarılarını önemli ölçüde artıracığı da bir gerçektir.

Uyruk dili; alışılmış adıyla: Devlet dili ya da Resmi dil:

Bu dünyaya bir bebek (insan yavrusu) olarak geliriz. Yaşama şartları elverirse büyür erişkin insan olur, yaşar ve yine ölümün şartları oluştuğunda da ölürüz. Hiçbirimiz, bu dünyaya gelişimizde araç olan anamızı, babamızı; kardeş[ler]imizi ... , içine doğduğumuz toplumu, doğduğumuz zamanı, yeri seçme hakkına sahip değiliz; olamayız da. Bu demektir ki, falanın kızı, filanın oğlu, kardeşi ... olmamız, bu yolla Türk, Kürt, Laz, Gürcü, Arnavut, Norman (Normand), Bask (Basque), Breton, Fransalı, İngiltereli, Rusyalı, Suudi Arabistanlı ... olmamız; İstanbul’da, Ankara’da, Erzurum’da, Kars’ta, Malatya’da, Roma’da, Paris’te, Los Angeles’ta ... doğmuş olmamız, bu anlamda Erzurumlu, Karşılı, Malatyalı, Romalı, Parisli, Los Angelesli olmamız; hatta doğduğumuzda bize verilen ad bile bizim kendi özgür seçimimizle değildir, olmamıştır da. Dolayısıyla, bu tür özelliklerle belirlenen kimliklerimiz, birilerinin bize yakıştırdığı, ya da hiçbir özveride bulunmadan kendimize yakıştırdığımız yüzeysel kimliklerdir. Bu kimlikleri benimsiyorsak bunlara duygusal değerler yükleyebiliriz. Bunda şaşılacak bir durum da yoktur. Ancak, akıl penceresinden dikkatli bir şekilde baktığımızda, bu kimliklerin, gerçekte, insanı ne yücelttiğini ne de alçalttığını görürüz. Ve yine, düşünebilme ve karar verebilme yetimizle bunların tümünü vy bir kısmını benimseriz ya da reddedebiliriz. Doğrusu, gerçek kimliğimizi, ne tür insan olduğumuzu, becerebildiğimiz ölçüde kendi seçimlerimizle belirleriz. Şartları değerlendirerek, kendi özgür seçimimizle oluşturduğumuz çevremizle, arkadaşlarımızla, dayanışma içinde olacağımız ya da uzak duracağımız bireyler ya da toplumlarla olan ilişkilerimizle yolumuzu çizer; seçimlerimizi yapmakta yararlandığımız bireysel kültürümüzün bize kazandırdığı gerçek kimliğimizi oluşturur; kişiliğimizle örtüştüğü ölçüde kendi seçtiğimiz aileden, kendi seçtiğimiz cemaatten, kendi seçtiğimiz ulustan, kendi seçtiğimiz ülkenin halkından olabilirsek oluruz.

Sözün özü: **Gerçek bir kimlik ve kişilik edinip onunla yaşayabilmemiz, kaynağını bireysel kültürümüzden alan bir gönül işidir. Düşünürken değişiriz. Bu yüzden, bu bazen anlık bir seçimle sonuçlandırdığımız bir gönül işi de olabilir. Ancak bir dili edinip onu gereginde kullanabilmemiz zaman isteyen ve bazen bir ömür boyu süren oldukça zahmetli bir akıl işi, bir öğrenme ve uygulama işidir. Belirtmeye çalıştığımız gibi, kimliğimizi ve özellikle kişiliğimizi yenilemek hemen her an elimizedir. Öğrendiklerimizi ve özellikle yaşadıklarımızı unutmaksa –**

zihinsel bir felakete ugramadığımız sürece– az çok zaman ister ve “unuttum” demekle bir şeyi unutmuş olamayız.

İnsanların, dayanışma içinde, birlikte yaşadıkları ortamlarda, bireysel kültürlerin ortak özellikleri toplumsal kültürleri oluşturur. Belli bir adla anılan **bir toplum, her şeyden önce bir kültür birliğidir**. Ortak toplumsal kültürler bireylerin ortak amaçlara yönelmelerini kolaylaştırır. Ortak amaçlar, giderek, haberleşme aracı olarak az çok farklı dilleri kullanan halkların bir araya gelmesine (/ getirilmesine) zemin hazırlayarak [yeni] ulusların oluşmasını da sağlar. Demek ki, **ulusu ulus yapan araçların başında belli bir zaman içerisinde oluşmuş (/ oluşturulmuş) kültür birliği gelir**. Özellikle belirtmeliyim ki, kültür birliğinin [yan] ürünlerinden biri olan **dil birliği, ulus olmanın değil; belki ulus olarak kalabilmenin en son şartlarından sadece biri olabilir**. Çok kere, aynı dili kullanan bireylerin ve / vy toplumların birbirlerine olan düşmanlıklarının, farklı dilleri kullanan bireylerin ve / vy toplumların birbirlerine olan düşmanlıklarından daha yıkıcı sonuçlar doğurmuş olduğu görülür. Çogunuzun bildiği gibi, aynı dille küfürleşen, sonra da dönüp birbirleriyle yumruklaşan, birbirlerine silah çeken magandalarla ilgili haberler kitle iletişim araçlarının gündeminden hiç düşmez. Tarihin, aynı dili kullanan siyasi partilerin, parti çıkarları, yandaş çıkarları ya da bireysel çıkarlar için, ulusu kamplara bölerek, bir ülkeyi, en zalim yabancı işgal güçlerinin sürükleyebileceği kötülüklerden kat-be-kat beter kötülüklerle sürüklediğinin örnekleriyle dolu olduğunu da hemen herkes bilir. **En ucuz, en kolay kötülük, yalancılık, sahtekarlık dille yapılır...** Görülüyor ki, dil, kültürü, ulusu oluşturan bireyler arasında bir ölçüde taşıyabilir. Ancak, yurttaşlık bilinciyle yogrulmuş milli birlik olmadıkça, kültürü yaşatmaya, ulusun kendine verdiği adla markaladığı bir dilin bile gücü yetmez. Ulus, yeter ki ulus olsun, mecbur kalırsa, ya da dilerse, kendisini ulus yapan kültürünü, az çok farklı başka dillere de yükleyerek geleceğine taşıyabilir. Hatta bu yolla onu bir ölçüde evrenselleştirebilmenin kapılarını bile açmış olabilir.

Kullandığı dilden adını alan bir toplum var mıdır; bilmiyorum. Ülkelerin, adlarını, çoklukla üzerlerinde yaşayan halkların çogunlugunu oluşturanların adlarından almaları gibi¹⁴, dogal diller de, çoklukla adlarını kendilerini kullanan halkların çogunlugunun adlarından alır¹⁵.

Bir yere yerleştiğini kabul eden bir kimse, kendini ne sayarsa saysın, önce o yerli olmayı kabullenmiş sayılır. Düşünün: Bir Hollandalı, Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna geçip Türkiye'nin bir iline yerleştiği zaman **“Türkiyeli bir Hollandalı”** olmaz mı?... **Ana dilimiz, birinci dilimiz**¹⁶ ne olursa olsun, hayatımızı sürdürmek için zorunlu ya da

¹⁴ örn.: **Türk+ıye** (< ital. ‘**Turchia**’ < ‘**Turc[o]+(h)ia**’) = **Türk ülkesi**: Türklerin çogunlukta olduğu ülke; Türklerin ülkesi, Türk yurdu; Türkeli, vbg.. ayrıca bkz.: **EK: 1**.

¹⁵ örn.: Bir kavim dili olarak **Türk+çe** = **Türke göre** [dil], **Türke yakışır** [dil]; **Türk dili**: Türklerin, kendilerine Türk diyenlerin / denilenlerin kullandığı dil; Türklerin dili, vbg.

¹⁶ **birinci_dil** : Kendisiyle düşünmege en alışkın olduğumuz; kendisiyle kendimizi en kolay ifade ettiğimiz; çeviriye baş vurmadan vy çok ender baş vurarak en kolay anladığımız dil. Söz gelişi, benim **ana dilim** ve aynı zamanda **aile dilim**; çocuklugumda, belirlenmiş bir ölçünü (standartı) olmayan **Erzurumluca**’ydı ve bu, pek tabii o çağlarımdaki **birinci dilim**di. Bugün **birinci dilim**, aldığım eğitim ve öğretimle daha sonra, özellikle lise yıllarımda geliştirdiğim ve bu konuşmamı da yaptığım, **İstanbulluca**’dan kaynağını alan ve günümüzde az çok bir ölçünü (standartı) de olan **Türkiyelice**’dir (Ölçünlü Türkiyeli Türkçesi’dir.). Bu konuşmamı hazırlarken yararlandığım **ikinci dilim**, **Fransızca**

gönüllü olarak seçtiğimiz yerde, ülkede çoğunluğun tanıdığı bir dili bilmemiz, hem de çok iyi bilmemiz kendi yararımızdır. Kendimizden örnek verirsek: Türkiye’yi yurt olarak benimsemiş, kendi varlığını Türkiye’nin varlığına bağlamış, kendi geleceğini Türkiye’nin geleceğine adanmış olanlara “**Türkiyeli**” diyorum. Elbette, **Türkiyelilerin tümünün, Türk soylu olması**¹⁷, **Türk olması, yani kendilerine Türk demesi / denilmesi de gerekmez. Almanyalı bir Türk, Almanyalı bir Türkiyeli, Fransalı bir Türk, Fransalı bir Türkiyeli, İngiltereli bir Türk, İngiltereli bir Türkiyeli, Bulgaristanlı bir Türk, Bulgaristanlı bir Türkiyeli, İranlı bir Türk, İranlı bir Türkiyeli, Kıbrıslı bir Türk, Kıbrıslı bir Türkiyeli, İranlı bir Arap, Iraklı bir Kürt olabileceği gibi; Türkiyeli bir Alman, Türkiyeli bir Almanyalı, Türkiyeli bir Fransalı (Fransız), Türkiyeli bir İngiltereli (İngiliz), Türkiyeli bir Bulgar, Türkiyeli bir Bulgaristanlı, Türkiyeli bir Fars, Türkiyeli bir İranlı, Türkiyeli bir Amerikalı ve pek tabii Türkiyeli bir Türk**¹⁸ de olabilir. Ancak başta Türkiyeliler

(Ölçünlü Fransız / Fransalı Fransızcası) ve üçüncü dilim de **Amerikalıca**’dır (Ölçünlü Amerikan / Amerikalı İngilizcesi’dir). Şunu da belirtmeliyim ki, ana dili, örnekleri az da olsa, her zaman aile dili olmayabilir. Birinci dilleri aynı olmayan bireylerden oluşan ailelerde, bireylerden birinin vy birkaçının birinci dili, diğerlerinin ikinci dili olabilir. Sonuçta bu dillerden baskın olanı aile dili olma özelliğini kazanır...

¹⁷ Yeri geldiğinde, Türk olduğunu belirten / Türk olduğu belirtilen bir ailenin üyesi olması...

¹⁸ Konuyla doğrudan ilgisi olmayan bu notu, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarına (T.C. uyruklulara) “**Türkiyeli**” dedim için aldığım eleştiriler üzerine buraya koydum. Her “► - ” işaret öbeği, bir vy içeriği aynı olan birçok eleştiriye cevap olarak yazılmıştır.

► - “**Erzurumlu bir dadaş**” yerine, “**bir Erzurum dadaşı**” der gibi, “**bir Almanya Türkü**”, “**bir Fransa Türkü**”, ... “**bir Türkiye Türkü**” ... de denilebilir. Bu doğru. Ancak, Türkçede, yer adları belirten olarak işaretlenmeseler bile, belli bir yeri kastettikleri için, başka dillerde de olduğu gibi, **genel** değil, **özel** isim sayılırlar. Bir dilde, **belirtmenin geçiciliği** ile **nitelemenin kalıcılığı** arasındaki anlam farkını ifade etmek söz konusu olduğunda, buradaki durum, bir nitelik söz konusu olduğu için, kalıcı özellik taşımaktadır. Benim gibi Türk olduklarına inananların, yeri geldiğinde kendilerine “**Türk**”; Laz olduklarına inananların “**Laz**”, Kürt olduklarına inananların “**Kürt**”, Galatasaray takımını tutanların “**Galatasaraylı**”, Atatürk Üniversitesi mensup ve mezunlarının da kendilerine “**Atatürk Üniversitesi**” ... demeleri yanlış sayılmaz. Bu özellikler, geri dönüşümü olmayan, kendisi kalmasa bile izi kalan özelliklerdir. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığı da, kalıcı özelliklerimizden, yani niteliklerimizden biridir. Bir şekilde yitirmiş ya da bırakmış olsak bile, bir kere olmuş ve bir süre bizimle olmuştur. “**Türkiyeli**” olmak da böyle bir özelliktir. Türkiye açısından, Erzurum’da doğmakla **Erzurumlu** olduğum gibi, Dünya açısından da, Erzurum Türkiye’nin bir ili olduğuna göre, **Türkiyeli**’yim... Bir gün gelecek başka gezegenlere ulaşacak olan torunlarımız –bazılarımız için kavranması biraz zor ama– kendilerini “**Dünyalı**” olarak tanıttacaklardır...

►► - Ben, **Dogulu** (Türkiye’nin Dogusu’ndan), **Erzurumlu**’yum; eşim, **Batılı** (Türkiye’nin Batısı’ndan), **Bursalı**... Yeri geldiğinde, biz nereliyiz; nereli bir aileyiz?... **Türkiyeli. Türkiyeli bir aile** değil miyiz?... **Erzurumlu, Bursalı, Edirneli, Ankaralı, İstanbullu**, ... olmak **Türkiye Cumhuriyeti**’ni bölmüyor da, bu illerin hepsini kapsayan **Türkiye**’ye ait olunduğunu gösteren **Türkiyeli** olmak nasıl bölüyor; bölücülük oluyor? Bunun bir bilimsel açıklaması var mı?...

► - Türkçedeki **ilişki** bildiren, isimden isim yapma eki /+II+/ (/+I+|+/ ⇔ /+li+|+/ ⇔ /+lu+|+/ ⇔ /+lü+|+/) ekinin başka dillerdeki eşdeğerleriyle, ülke, yurt, yer ve şehir adlarından yapılmış özellikle aitlik, yurttaşlık, bazen hemşehrilik bildiren adları, bazıları, soy, etnik topluluk adı sanmakta ve gereksiz tartışmalarda örnek olarak göstermektedirler: Fransız kendisine “**Fransalı**” demiyormuş da, İtalyan kendisine “**İtalyalı**” demiyormuş da, İspanyol kendisine “**İspanyali**” demiyormuş da; biz niye kendimize “**Türkiyeli**” diyelim. Fransa Cumhuriyeti yurttaşlarına “**Fransız**”, İtalya Cumhuriyeti yurttaşlarına “**İtalyan**”, İspanya Krallığı yurttaşlarına “**İspanyol**” vbg. deniyor da, Türkiye

Cumhuriyeti yurttaşlarına “**Türk**” mü diyelim, “**Türkiyeli**” mi diyelim diye adeta boğuşuyorlar... Ya cehaletimizden ya da hainliğimizden gerçeği bilmek istemiyoruz. Aslında, Fransız, “**Fransalı**”; İtalyan, “**İtalyalı**”; İspanyol, “**İspanyalı**” ... demek. Ama kendi dillerinde. Nasıl mı? Buyurun, aşağıdaki örneklere bakın; yanlışım, eksigim varsa düzeltin:

Fransız = **Fransalı** (frn. “*France*”, okunuşu [frans] (< Romalca “*Franc+ia*”) = “Fransa, Frank’ların yurdu”; ital. “*Francia*”; frn. “*franç[e]+ais*” ⇔ “*franç[e]+aise*”, okunuşu [fransez] > trkc. “*Fransız*” = Fransa+**ı**) (Fransalca’daki /+ais/ ⇔ /+aise/ ekleri, Türkiyelice’deki /+II/ ekinin karşılıklarından biridir...);

İtalyan = **İtalyalı** (ital. “*Italia*” (< Romalca “*Ital+ia*”) = “İtalya, Ital’ların yurdu”; ital. “*Italia*”; ital. “*italia+no*” ⇔ “*italia+na*” > frn. “*italie+n*” ⇔ “*italie+nne*” > trkc. “*İtalyan*” = İtalya+**ı**) (İtalyalca’daki /+no/ ⇔ /+na/ ekleri, Fransalca’daki /+n/ ⇔ /+nne/ ekleri, Türkiyelice’deki /+II/ ekinin karşılıklarından olan eklerdendir...);

İspanyol = **İspanyalı** (isp. “*España*” (< Romalca “*Hispan+ia*” (< Fenikelice ‘*y-šapānym*’) = Tavşan’ların (?) yurdu”; ital. “*Spagna*” / frn. “*Espagne*” = trkc. “*İspanya*”; isp. “*españ[a]+ol*” ⇔ “*españ[a]+ola*” / ital. “*Spagn[a]+olo*” ... > ... > trkc. “*İspanyol*” = İspanya+**ı**) (İspanyalca’daki /+ol/ ⇔ /+ola/ ekleri, Türkiyelice’deki /+II/ ekinin karşılıklarından olan eklerdendir...)..

“**Fransız**”, “**İtalyan**”, “**İspanyol**” kelimeleri, kendilerini bu adlarla tanımlayanlar için, hiçbir zaman, ne bir **ırk** ne de bir **kavim** adı olarak bilinmişlerdir. Bunlar, kendilerini bu adlarla tanımlayanların dilinde sadece birer **ulus** ve resmi düzeyde birer **uyruk** adıdır (ayrıca bkz.: **EK: 1**).

► - Evet, Anayasamızın 66. madesi,

*“**Türk vatandaşlığı – Madde 66:** Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk’tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir. Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.”*

diye **buyuruyor**. Ancak, ne tesadüftür ki, Biz Türkiyeliler, “**Türk**” kelimesini, hem bir **soyun**, bir **ırkın** (ancestor / race), hem bir **kavmin** (ethnie / ethnic group), hem bir **ulusun** (nation) hem de bir **uyrugun** (frn. ressortissant / ing. national / osm. tebaa) adı olarak anlıyor ve kullanıyoruz. Şimdi soruyorum: Eger, Anayasamızın 66. maddesi uyarınca, sadece Türkiye Cumhuriyeti uyruklu olan bizler, “**Türkiyeli**” değil de “**Türk**” isek, “*Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı*” olmadıkları için, durumları anayasamızın 66. maddesine uymadığı halde; kendilerinin, “*Türk babanın veya Türk ananın çocuğu*” oldukları için, Türk olduklarını, Türk kökenli olduklarını, hatta – ana yurdumuz mu, ata yurdumuz mu olduğu ileri sürülen – Orta Asya’ya daha yakın oldukları, hatta orada buldukları için, en katıksız, en saf, en asil Türklerin kendileri olduklarını ileri süren birçok Azerbaycanlı, Kırgızistanlı, Kazakistanlı, Özbekistanlı, Azeri, Kırgız, Kazak, Özbek, Yakut, Çuvaş, Gagavuz, Karaim ... nedir?! Sadece bizim dilimiz “**Türkçe**” ise, bunların kullandıkları – çoğunu özel bir öğrenim görmeden, okuyup konuşmayı, yazılanı ya da konuşulana anlamakta bile zorluk çektiğimiz – dilleri, “**Türkçe**” değil midir?! Dilimizi, birçok alanda olduğu gibi bu alanda da, bu ayrıntıları belirtmek için yetersiz kılan sebep nedir? Kavramlarını açık ve seçik işaretleyemeyen böyle bir dilin, nasıl gelişebileceğini, nasıl çağdaş bir bilim dili olabileceğini düşünüyorsunuz?... Bazıları, Türk dünyasıyla “*Sadece biz Türk’üz; siz Türk değilsiniz. Şusunuz, busunuz.*” diyerek mi bütünleşme hayali kuruyorlar... Zaten bazıları da, biz Türkiyeli Türkler kendimize “*Türk* (Turk)” dedimiz için, farkı belirtmek üzere “*Türki* (Turkic)” diye yeni bir ırk adı yapıp yeni bir ırk yaratmaya başladılar bile...

►► - Konuşulu iletişim bakımından, konuşanın ne söylediğinden / **buyurdugundan** daha çok, dinleyenin ne anladığı sonucu belirler. Yazılı iletişimde de; belirleyici olan, yazanın neyi, nasıl, nerede yazdığı değil, okuyanın okudugundan ne anladığıdır... Serbest - liberal ve demokrat - piyasa koşullarında, kusurlarını tüketicilere yüklemeyi huy edinmiş üreticilerin sonlarının ne olduğunu, olacağını varıp düşünelim...

► - Ulu önderimiz, Devletimiz’in kurucusu Atatürk’ün,

*“**Ne mutlu Türküm diyene!**”*

dediği doğrudur. Bunu deyip demediğini, hangi durum, metin ve bağlamda dediğini tartışmaya açmanın bir anlamı olacağını sanmıyorum. Ancak, “ben şuyum, ben buyum **deme**”nin, “şu, bu **olma** ya da **olmama**” gerçeğini değiştiremediği de doğrudur. Ben, bir şans eseri, kendilerinin Türk olduğunu söyleyen babam bildiğim bir adamla, anam bildiğim bir kadının oğluyum. Yakın çevremden de, bu yaşıma kadar, bu bilgimin yanlış olduğuna dair en ufak bir izlenim, bir uyarı almadım. Yani, benim durumum, hem babam hem anam Türk olduğu için Anayasamızın 66. maddesindeki “... *Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk’tür*...” tarifine fazlasıyla uymaktadır... Kendilerinin Türk olmadığını söyleyen vey Türk olmadıkları bilinen bir babanın ve bir ananın çocuğu, “**Türküm**.” dediği zaman, “**mutlu olur mu, olmaz mı**”, bunu bilemeyiz ama, bu tarife göre, onun, “**yalancı**”, “**aşlını inkar eden haramzade**” olduğunu rahatlıkla söyleyenler çıkabilir... Sizce ülkemizde bu durumda olan yurttaşlarımız yok mudur?... Kimse alınmasın. Ben Türk olmaya Türküm ama, Türk olmaktan, “**Türküm**.” demekten değil; **Türkiyeli** olmaktan, yeri geldiginde de “**Türkiyeliyim**.” demekten mutluyum...

► - “«**Türkiyeli**» kavramının İngilizce’de tek kelime olarak bir karşılığı yok. Olabilir mi? Nasıl ve ne olmalıdır?” diye soruluyor. Önce belirtmeliyim ki, bu benim tek başıma sonuçlandıracağım bir iş değil. Biz Türkiyeliler böyle bir kavrama sahip çıkmadıkça, yabancıların böyle bir kavram üretip edinmesini bekleyemeyiz. Ancak, bu dilde, yani İngilizce’de, nasıl, “**Italy**” (Ital+y = İtal+ya) kelimesinden “**Italian**” (Ital+i+an = İtal+ya+lı / İtal+[i]+yan) yapılmışsa; “**Turkey**” (Turk+ey = Türk+**ie**) kelimesinden de “**Turkian**” (Turk+i+an = Türk+**ie**+**li** / Türk[i]+yan) şeklinde bir kelime yapılabilir. Fransızca (Fransızca) için de; “**Italie**” (Ital+ie = Ital+ya) kelimesinden “**italien / italienne**” (Ital+i[e]+en / Ital+i[e]+enne = İtal+ya+lı / İtal+[i]ya+n) kelimeleri gibi, “**Turquie**” (Turc / Turque > Turqu[e]+ie = Türk+**ie**) kelimesinden de “**turquien / turquienne**” (turqu[e]+i[e]+en / turqu[e]+i[e]+enne = Türk+**ie**+**li** / Türk+**ie**+n) kelimeleri yapılabilir...

►► - Yukarıda “İngilizce’de, nasıl, “**Italy**” (Ital+y = İtal+ya) kelimesinden “**Italian**” (Ital+i+an = İtal+ya+lı / İtal+[i]+yan) yapılmışsa; “**Turkey**” (Turk+ey = Türk+**ie**) kelimesinden de “**Turkian**” (Turk+i+an = Türk+**ie**+**li** / Türk[i]+yan) şeklinde bir kelime yapılabilir.” diye yazmıştım. Alışkanlıklar insanın gözünü bağlıyor. İngilizcedeki “**Turkish**” kelimesinin zaten “**Türkiyeli**” demek olduğunu yazmak aklıma gelmedi; kendimi zorlayıp bir de “**Turkian**” diye bir kelime yaptım. Hal bu ki, (Turk+ey = Türk+**ie** → **Türkiye**) “**Turkish**” (Turk+i+sh = Türk+**ie**+**li** → **Türkiyeli**) diye yazarak zaten var olduğunu göstermeliydim. Biz Türkiyeliler, «Türkiyeli» kavramına ulaşmadan çok önce, Anglo-Saksonlar kendilerine “**English** (Eng[+]land = İngil+tere → **İngiltere**; Eng[+]i+sh = İngil+tere+**li** → **İngiltereli**)”, “**British** (Brit+ain = Britan+ya → **Britanya**; Brit+i+sh = Britan+ya+**lı** → **Britanyalı**)” dedikleri gibi, bize de “**Turkish** (Türkiyeli)” diyerek bu kavrama ulaşmışlardı. Evet, onlar bizden çok önce, kendi dillerinde, “**Türk**” ve “**Turkish**” kelimelerini kullanarak «**Türk**» ve «**Türkiyeli**» kavramları arasındaki farkı farketmişlerdi. Bu da, bir dili, bir devletin, bir devlet kuruluşunun değil, bireylerinin ifade özgürlüğünü tanıyan bir toplumun geliştirebildiğinin örneklerinden biri olmalı...

►► - **Turkish** : *proper noun* – 1. The official language of Turkey and Turkish Republic of Northern Cyprus. **Translations: French: turc**^(fr)m // *adjective* – 1. Of, from, or pertaining to Turkey, the Turkish people or the Turkish language. **Translations: French: turque**^{(fr, turc, m)}}, t+, fr)f

<http://www.allwords.com/query.php>

turc, turc de Turquie, turquien : *n.* a Turkic language spoken by the Turks

<http://www.lexipedia.com/french/turc>

turquien, ne : *a.* (Linguistique) – Relatif au **turc** de **Turquie**, par opposition aux autres langues turques dites « **turcique** ». **Synonymes: osmanli** (Archaïsme), **ottoman** (Archaïsme), **turc**. **Vocabulaire apparenté par le sens: turcique**. **turquien** : *n. m.* (Linguistique) – **Turc** de **Turquie**, par opposition aux autres langues turques dites « **turcique** ». **Synonymes: turc**. **Vocabulaire apparenté par le sens: turcique**

<http://fr.wiktionary.org/wiki/turquien>

► - Türkiye Cumhuriyetini parçalamak isteyenlerin, Türkiye halklarının, ırkçılıkla milliyetçilik arasında gidip gelen, kavram kargaşası içinde bocalayıp durmasını istemelerini; bunun için, Türkiye

olmak üzere Türkiye’de hayatlarını sürdürenlerin **Türkiyelice**’yi (Ölçünlü Türkiyeli¹⁹ Türkçesi’ni) iyi bilmeleri kendi yararlarındadır.

Belli bir zaman ve mekanda devlet sahibi olan bir **ulus** (nation), uyruğu²⁰ olduğu devletinden, kendisini oluşturan bireylerin çoğunluğunun tanıdığı bir vy bazen birkaç dili, **uyruk dili**; alışılmış adıyla: **devlet dili** ya da **resmi dil** olarak tanımasını isteyebilir. Söz konusu devlet de, kendisinin tanımı içinde yer alacak olan bu dil vy dilleri, **uyruk dili** (resmi dil) olarak tanıdığını kendisini tanımlayan sözlü vy yazılı yasanın içine koyarak ulusuna ve diğer ilgililere duyurur. Böylece, devlet var olduğu sürece, demokratik bir anlayışla, çoğunluğun tanıdığı uyruk dili vy dillerini, ulusu oluşturan bireylerin bildiği ya da bilmek zorunda olduğu da var sayılmış olur. Bu uyruk dili vy dilleri, öncelikle devlet işlerinin görülmesinde ve devletle yurttaşlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde kullanılır. **Devletin eğitim ve öğretim kurumlarında sadece uyruk dili vy dilleriyle** (alışılmış adıyla: resmi dil vy dillerle) **eğitim ve öğretim yapılabilir; devletin yayım organlarında sadece uyruk dili vy dilleriyle** (alışılmış adıyla: resmi dil vy dillerle) **ulusa hitap edilebilir**. Devlet, görevi gereği, iş vereceği memurlarından, öncelikle uyruk dili (resmi dil) olan –(Fransa’da olduğu gibi)–

Cumhuriyeti yurttaşlarının, kendi dillerinde kendilerine bir ad vermelerini istememelerini; bizleri, Türk, Kürt, Laz, Zaza, Rum, Ermeni, Çerkez, Arnavut, Arap, Süryani gibi ırk adlarıyla anmalarını; etnik kökenlerimizi her fırsatta dile getirmelerini normal karşılıyorum. Çünkü bu durum onların çıkarıdır. Onlar birleşip Amerikalı, Avrupalı, Avustralyalı ... olacaklar; biz bölünüp Türk, Kürt, Laz, Arap, Rum, Ermeni ... olarak bile kalamayacağız. Ancak, bizim de, hiç olmazsa, Fransızlar yani Fransalılar, İngilizler yani İngiltereliler, İtalyanlar yani İtalyalılar, İspanyollar yani İspanyalılar ve yukarıda sayma imkanı bulamadığım daha bir çok ulus gibi, kendi ülkemizin, kendi devletimizin adından kendimize bir ulus adı, bir uyruk adı edinmemizi kendi insanımızın engellemesine akıl erdiremiyorum...

► - Aşağıda **sol sütuna** aldığım, Anayasa’mızın ırkçılık çağrıştıran, sözde de olsa Türk ırkı dışındaki ırkları dışlayan maddesini, yurttaşlarımızın birlik ve beraberliğini pekiştirmek için, **sag sütundaki** şekilde değiştirmenin ne zararı olabilir?... Haddim olmayarak soruyorum yani...

Türk vatandaşlığı – Madde 66: *Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk’tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir. Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.*

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı - Madde 66: *Türkiye Cumhuriyeti devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türkiyeli’dir. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir. Hiçbir Türkiyeli, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.*

¹⁹ ► - Önceleri, **ulus** ve **uyruk dillerini**, geleneğe uyarak, ben de “**Türkiye Türkçesi**”, “**Azerbaycan Türkçesi**”, “**Türkmenistan Türkçesi**” gibi adlarla adlandırıyordum. Bir okuyucum, bu adlandırmaya, “*Ülke konuşmaz, ülke yazmaz. Ülkenin değil, yurttaşların, ülkede yaşayanların dili [ülkeyi yurt tutanların konuşması, yazısı] olur. Bu ifade mecaz olarak doğru olsa bile bilimsel olamaz. ... (... Britain = Britanya, British = Britanyalı. ... Bu durumda, **British English**’in Türkiyelicesi de “**Britanya İngilizcesi**” değil “**Britanyalı İngilizcesi**” olmalıdır...)*” eleştirisini getirdi. Kendisini haklı buldum; “**Türkiye Türkçesi**” terimini “**Türkiyeli Türkçesi**” olarak düzeltiyor; benzeri yanlışlarım için uyarılarınızı bekliyorum

²⁰ **uyruk** (frn. ressortissant / ing. national / osm. tebaa)

devlet dilini vy –(İsviçre’de olduğu gibi)– devlet dillerinden en az birini bilmelerini ister. **Bu belki de devlet olarak kalabilmenin ilk şartıdır.**

Demokratik davranışların geçerli olduğu bir ülkede, devlet, bireylerin farklı kültürel davranışlarıyla, bireysel inanç ve özlemleriyle ilgilenmediği gibi, bireylerin ve özel kuruluşların özel ilişkilerinde kullandıkları dillere de karışmaz. Özel eğitim ve öğretim kurumları, sivil toplum kuruluşları, uyruk dili (resmi dil) de dahil diledikleri yerli ya da dışkaynaklı dil ve / vy lehçelerde, hatta öğrenci – diğer bir ifadeyle, müşteri – bulabiliyorlarsa, yapay, uydurma dillerde bile, ancak ve ancak yasalara uymak şartıyla eğitim ve öğretim yapabilirler. Bu anlayışla özel yayım organlarına da, yasalara uymaları şartıyla, kullanacakları dil konusunda sınırlamalar getirilemez.

Ölçünlü (standard) dil:

Günümüzde, özellikle, başta hukuk olmak üzere hemen bütün bilim dalları, neyin ne anlama geldiğini kesin bir şekilde belirleyen dillere ihtiyaç duyarlar. Bu durum, hayatımızın her alanında ihtiyaç duyduğumuz ölçünlü (standard) olma kavramını, dillerde de aramamızı zorunlu kılar. Ölçünlü diller, çok kere, bir ülke halkının bütünü tarafından tanındığı var sayılan resmi dil vy dillerin değişik bilim konularını da ifade edecek bir şekilde geliştirilmesiyle elde edilir. Ölçünlü diller, diğer kullandığımız ölçünlü eşyalar gibi, oldukça geniş halk kesimlerine hitabedecek şekilde oluşturulur. Bu sebeple bu dillerde oluşturulan yayınların alıcıları, özellikle ölçünlü (standard dışı) diller olan yerel ağızlarla oluşturulan yayınların alıcılarına göre sayıca karşılaştırılmayacak kadar çok olur.

Güzel oldukları için değil de ihtiyaçlarımızı karşıladıkları için bir şapkayı, bir diş fırçasını, bir arabayı, bir bilgisayarı, ... kullanmayı sevebildiğimiz gibi bir dili de kullanmayı sevebiliriz. Bir dili kullanmayı seviyorsanız, “*onu seviyorum*” demek yetmez. Kendisiyle sanat eserleri de üretilen dilin kendisi de, bütün zorlamalara rağmen bir sanat eseri olmamıştır; olması da doğasında öngörülmemiştir. Unutmayalım; günümüzde bir dilin güzelliği, çirkinliği değil, işlevselliği önemlidir. **Bir dil bir başka dile göre ancak işlevselliğiyle üstün olabilir.** Nice albenisine aldanıp edindiğimiz aletlerin, makinelerin daha ilk kullanmada bozulup elimizde kaldığını anımsayalım; bir huzursuzluk kaplar içimizi... Evet, emegimize yanmamamız için işlevselliği yüksek olan dilleri edinelim. Edindiğimiz bir dilin, bir alet, bir makine gibi, sürekli işlevselliğini güçlendirmemiz; onu sürekli güncelleştirmemiz, yeni yeni iletişim ihtiyaçlarını karşılayacak bir duruma hazır halde bulundurmamız; özellikle onun ölçünlülüğünü (standardını) yükseltmemiz gerekir. Yoksa, çok sağlam da olsa, müzelik olur, demode olur; dünün, bugün işlevini yitirmiş nice nice alet ve adavat takımlarından bir farkı kalmaz.

Konuşma dili olmaktan çok, yazı dili olarak geliştirilen ölçünlü dillerde, güncel bilgilerle yüklü kaynaklar yanında, zamanla, bunların birikimiyle, toplumların tarih ve kültürlerini geleceğe taşıyan kaynaklar: arşivler, kitaplıklar da oluşturulur. Bu güncel ve tarihi bilgilerle yüklü kaynakların, doğruluk, önem ve büyüklükleri, başka toplumların bazı bireylerinin de dikkatini çekebilir ve bu ölçünlü dilleri bu bireyler, bazı amaçlarını gerçekleştirebilmek için bir araç: ikinci bir dil (yararlı dil) olarak öğrenme ihtiyacı duyabilirler.

Öğrenme dili vy öğrenme ortamının dili:

Bir bilgiyi edinmenin iki yolu vardır: birincisi, sınama-yanılma yolu; diğeri de, konu ile ilgili yazılı vy sözlü kaynaklardan yararlanma yoludur. Birinci yol, bir dil bilmeyi pek gerektirmez; birilerinin yaptıklarını dikkate alıp benzer şekilde davranmak oldukça işe yarar. Çobanlarının önderliğinde, meydan mitinglerine katılan, ellerinde bayrak ve pankartlarla, anlamlarını pek bilmedikleri sloganları savurarak yürüyen koyun sürüsü görünümündeki kalabalıkların davranışları, bu durumun en göze çarpan örneğidir. ... İkinci yol, söz konusu kaynaklardan en az birinin dilini bilmeyi gerektirir. Yazılı kaynaklardan yararlanan, bilimsel toplantılara katılan, konuyla uzaktan, yakından ilgili konuşmacıların ve özellikle izleyicilerin davranışları da bu durumun örneği olabilir. İşte bu dile vy dillere “**öğrenme dili**” diyoruz; eğitim ve öğretimde kullanılan dil. Bilgilerimizin büyük bölümünü öğrenme dillerini kullanarak ediniriz. Konuya ve koşullara göre, öğrenme dilleri, çok kere, ana dilimizden, birinci dilimizden, az çok ya da büsbütün farklı²¹, özellikle ölçünlü dillerden biri vy birkaçı olabilir. Bir konuda, gerekli ve yeterli bilgi sahibi olmak istiyorsak, önce o konu için gerekli olan öğrenme dilini vy dillerini öğrenmemiz gerekir.

Uygulama dili vy uygulama ortamının dili:

Sınama-yanılma ya da öğrenme dili aracılığıyla edinilen bilgileri etkin bir şekilde kullanmak, ya da başkalarıyla paylaşmak için kullanılan dile, “**uygulama dili**” diyoruz. Uygulama dilleri de, bulunulan çevreye, ya da çalışma koşullarına bağlı olarak yine ana dilimizden, birinci dilimizden az çok farklı diller olabilir.

Başarılı olabilmek için, yabancı bir dilde öğrenim görmüş olan birisi, kendi ülkesinde çalışıyorsa, kendi ülkesinde en yaygın olarak kullanılan dili; kendi ülkesinde kullanılan dilde öğrenim görmüş olan birisi de, yabancı bir ülkede çalışıyorsa, o ülkede en yaygın olarak kullanılan dili bilmek ve kullanmak zorundadır.

Şunu da dikkate almak gerekir: öğrenme dilleri, ister istemez, uygulama dillerini etkiler. İnsan doğası gereği, bir şeyi, önce hangi dilde öğrenmişse, o şeyi, önce o dilde hatırlar ve o dilde düşünür.²² Bu yüzden, öğrenme dilinden uygulama diline çeviri

²¹ Benzerleri benim gibi nicelerinin başından geçmiştir: 1960’lı yılların ortalarında bilgisayarla ilk tanıştımda, bulabildiğim, bilgisayar konusu ve programlama dilleri ile ilgili kaynakların hemen hepsi İngilizce idi. Gördüm ki, istegim üzerine, bilgisayar konusunda bana birşeyler öğretmeye çalışan Fransalı meslektaşlarımın da Fransızcaları terminoloji bakımından İngilizceyle harmanlanmış bir durumdaydı. O zamana kadar pek az tanıdığım ve çok az yararlandığım İngilizce, ister istemez, benim, bilgisayarları **öğrenme dilim** oldu. Bilgisayar konusunda kendi başıma bir **uygulama dili** geliştirmem, hem gerekmediği hem de mümkün olmadığı için, ben de, bu dili, önceleri Fransızca’mla, daha sonra ülkeme döndüğümde Türkçe’mla harmanlayarak, çok kez **uygulama dili** olarak da kullanmak zorunda kaldım. Bu kadar yıldan sonra bile, bu konuda birşeyler anlatmak ihtiyacı duyduğumda, hala, önce terimlerin İngilizcelerini hatırlar, sonra biliyorsam Türkçelerini kullanmaya çalışırım. Kullanmak zorunda kaldığım “*application*”ların, pardon, “*uygulama*”ların bulabildiğim en yeni, en son “*version*”ları, yani “*sürüm*”leri ne yazık ki hala İngilizcedir. ... Ne garip: Jean-Pierre de, önce “... *punched card* ...” der, arkasından “... *carte perforée* ...” diye düzeltirdi. ... Ve İngilizce, hala, benim bilgisayarlar konusundaki bilgimi geliştirmemde öğrenme dillerimin en gereklisi olarak yerini koruyor...

²² Bkz.: 10. Dip notu. Birçok meslektaşım gibi, benim **birinci dilim** olan **Türkiyeli Türkçesi**, benim, aynı zamanda, Türk Kültürü ve Türk Dili konularındaki öğrenme dillerimin başında gelir.

yapmak kaçınılmaz olur. Bu çeviri sırasında, –çok kere anlaşılabilirlik sınırlarını zorlayan kasıtlı ve özel bir gayret gösterilmedikçe,– uygulama dilinde karşılığı olmayan kavramların, öğrenme dilindeki karşılıkları az çok biçim değiştirerek uygulama diline geçer. Bu durumu anlamak için, Türkçe'nin özellikle Türkiyeli Türkçesinin, geleneksel adıyla “*kelime hazinesi*”nde karşılaştığımız alıntı kelimelerin tarihine bir göz atmamız yetişir...

Sonuç:

Her ‘**amaca ulaşma**’ bir ‘**başarı**’dır. Elbet de ki, acıkmış bir koyunun, karnını doyurmak istemesi, onun **amacıdır**. Bir şeyler bulup yiyerek karnını doyurması da amacına ulaşması yani **başarısıdır**; – kendisini bu amacına ulaştıran **aracın** bir çoban olduğunu bilmese de –. Gelişmiş toplumlarda, **dil**, “**başarı**” **dediğimiz ‘amaçlara ulaşma’nın en önemli araçlarından biridir**. Deneyimlerimizi, düşüncelerimizi, duygularımızı, anılarımızı dille ifade eder, dille kayıt altına alır; bilgi ve becerilerimizin en önemli kısmını dili kullanarak geliştiririz. Folklorik bir hayat sürdürmemiz için ana dilimizden, aile dilimizden, yakın çevre dilimizden fazlası gerekmez. Ana dilimizin, aile dilimizin bize ancak köyümüzün ya da sokagımızın, çok çok şehrimizin sınırları içerisinde yeterli olabileceğinin bilincinde olmalıyız. Daha evrensel bir hayat sürdürmek ve geniş kitlelerle ilişkilerimizi geliştirmek istiyorsak, imkanlarımız elverdiği ölçüde, önce ufkumuzu en fazla genişletebilecek, ilgi alanımızın gerektirdiği, bir ya da birkaç ‘**öğrenme dili**’ edinmeli ve bu dil vy dillerle amaçlarımıza uygun iyi bir öğrenim görmeliyiz. Öğrenim sürecimizin, okul bitirmekle bitmediğini; iş hayatımızı da içeren ömrümüz boyunca sürüp gideceğini aklımızdan hiçbir zaman çıkarmamalıyız. Öğrenirken, sık sık, öğrendiklerimizi ne zaman, nasıl, nerede, kimlerle paylaşacağımızın ve kimlere uygulayacağımızın muhasebesini yapmalıyız. Buna göre, bir yandan, meslegimizin gerektirdiği diğer araç ve gereçlerimizi temin ederken, ayrıca, öğrenme dil vy dillerimiz dışında, gerekiyorsa, – ki çok kere gerekir – farklı ‘**uygulama dili** vy **dilleri**’ de edinmeye çalışmalıyız. En az meslegimizin gerektirdiği diğer araç ve gereçlerimiz kadar başarıma katkısı olacak olan bu dil vy dilleri seçerken de ufkumuzu daha da geniş tutmalıyız; duygusal davranıp yöresel dil vy dilleri değil, mantıklı davranıp öncelikle daha **geniş kitlelere hitabeden ‘ölçünlü dil vy dilleri’i seçmeliyiz**.

Sevgiler, saygılar.

Efrasiyap Gemalmaz
Güzelce, 08.09.05
[Dünya’da 24837. günüm.]

Yabancılara, özellikle yabancı öğrencilerime Türklükle, Türkçe ile ilgili bir şeyler anlatmam gerektiğinde, elimde olmayarak, **Türkiyelice** düşünüp karşımdakiyle ortak tanıdığımız dilde anlatmaya çalışırım...

KAYNAKÇA

“ÖĞRENME ve UYGULAMA DİLLERİ” başlıklı bu yazımda, etkilendiğim kaynaklardan hiç olmazsa birkaçını – okurlarıma da yararlı olur düşüncesiyle – aşağıda sıralamayı kendime bir gönül borcu bildim. Yazarlarına minnettarım.

* * *

-
-
- AITCHISON**, Jean; **Linguistics**, Teach Yourself Books, London 1978.
- AKSAN**, Prof. Dr. Dogan; **Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)**, 1., 2. ve 3. ciltler, TDK, Ankara 1979-1982.
- BAŞKAN**, Prof. Dr. Özcan; **Lengüistik Metodu**, İstanbul 1967.
- BAYRAV**, Süheyla; **Yapısal Dilbilimi**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1969.
- COOPER**, William S.; **Foundations of Logico-Linguistics (A Unified Theory of Information, Language and Logic)**, D. Rediel Publishing, Boston 1978.
- DİLAÇAR**, A. [Agop]; **Dil, Diller ve Dilcilik**, TDK, Ankara 1968.
- ESCARPIT**, Robert; **Théorie Générale de l'Information et de la Communication**, Hachette, Paris 1976
- LYONS**, John; **Linguistique Générale (Introduction à la Linguistique Théorique)**, Larousse, Paris 1970
- MALMBERG**, Bertil; **Structural Linguistics and Human Communication (An Introduction into the Mechanism of Language and the Methodology of Linguistics)**, Springer -Verlag Berlin - Heidelberg 1967
- MANTINET**, André; **Éléments de Linguistique Générale**, Armand Colin, Paris 1970
- MOREAU**, René; **Introduction à la Théorie des Langages**, Hachette, Paris 1975
- PINKER**, Steven; **How The Mind Works**; New York-London 1999
- PINKER**, Steven; **The Language Instinct – How The Mind Creates Language**, New York 2000

POTTIER, Bernard ve digerleri; **Le Langage**, CEPL, Paris 1973

SONGAR, Prof. Dr. Ayhan; **Psikiyatri (Modern Psikobiyoloji ve Ruh Hastalıkları)**, İstanbul 1977

SONGAR, Prof. Dr. Ayhan; **Sibernetik**, İstanbul 1979

STALİN, J.[Josef] V.[Vissaryonoviç Çugaşvili]; **Marksizm ve Dil**, Çev.: Celal **ÜSTER**, İst. 1976

WIENER, Norbert; **Emek Sibernetik ve Toplum**, Çev.: İbrahim **KESKİN**, İstanbul 1975

EK: 1
 (/+H/ ekiyle yapılmış **ulus**, **uyruk** ve **halk** adları)
ÜLKELER ve ULUSLARI (HALKLARI);
DEVLETLER ve UYRUKLARI

Bir önder kişinin adından vy bu önder kişinin belirlediği addan, aile vy kavim adları; kavim adlarından, yer ve kavim dili adları yapıldığına dair efsaneler anlatılır... Aileler birleşir, aşiretleri; aşiretler birleşir halkları oluşturur. Kesin bir kural olmasa da, genellikle, halk adlarından, ülke ve halk dili adları yapılmıştır. Halklar önderlerinin aracılığıyla uzlaşır, ulus olur, ülkelerini belirler, devlet kurarlar. Devletler, önceleri ya kurucu önderlerinin adıyla, ya da bu önderlerin belirlediği bir adla adlandırılırdı (örn.: **Osman** → **Osman** oğulları → **Osman+lı** → **Osman+lı+ca**). Günümüzde, devlet adlarının, daha çok ülke adlarından yapıldığı görülmektedir. **Devletler, çok kez kendi adlarından, kendi uluslarına birer uyruk adı da belirler; resmi dillerini de bu uyruk adından ürettikleri bir adla adlandırır** (örn.: **Franc** ([frank] bir kavim adı) → **Franc+ia** > **Franc+e** ([frans] «**Frans+a**», bu kavmin yaşadığı ülkeye Latinlerin verdiği ad.) → **Franc+(e)+ais(e)** ([fransez] > [fransız] «**Frans+ız**» / «**Frans+a+lı**», Fransıyı yurt edinmiş olanların, bugün Fransa Cumhuriyeti uyrukluların, ortak sıfatı) → “Le [language] **Franc+(e)+ais** (**Frans+a+lı** [dili] / **Frans+a+lı+ca**, Fransa Cumhuriyeti devletinin resmi dili, yani Fransa Cumhuriyeti uyrukluların dili. Aynı şekilde: **turc** / **turque** ([türk] «**Türk**» bir kavim adı) → **Turqu(e)+ie** (**Türk+ie**) → **turqu(e)+ie+n** (**Türk+ie+li**) → Le [language] **turqu(e)+ie+n** (**Türkiyeli** [dili] / **Türk+ie+li+ce**).

TÜRKİYELİCE	FRANSALICA²³	BRİTANYALICA
ABD Amerika+lı	U.S.A./USA m p Améri(que)c+ain(e)	USA America+n
Afgan+istan Afgan / Afgan+istan+lı	Afghan+istan m afghan(e)	Afghan+istan Afghan
Alman+ya Alman / Alman+ya+lı	Allema(nd)+gne f allemand(e)	German+y German
Andora Andora+lı	Andorre f andorr(e)+ans	Andorra Andorra+n
Angola Angola+lı	Angola m angol(a)+ais(e)	Angola Angola+n
Arjantin Arjantin+li	Argentine f argentín(e)	Argentina Argentin(a)+ia+n
Arnavut+luk Arnavut / Arnavut+luk+lu	Alban+ie f Alban+(ie)+ais(e)	Alban+ia Alban+ia+n
Avustur+ya Avustur+ya+lı	Autriche f autrich(e)+ie+n(ne)	Austr+ia Austr+ia+n
Azerbaycan Azeri / Azerbaycan+lı	Azerbaïdjan azerbaïdjan+ais(e)	Azerbaijan Azerbaijan+i

²³ Fransalica sütununda: m = masculin (eril), f = feminin (dişil), p = pluriel (çokluk)

TÜRKİYELİCE	FRANSALICA²³	BRİTANYALICA
Bahama Bahama+lı	Bahamas f p / Lucayes	Bahamas Bahamian
Bahreyn Bahreyn+li	Bahrein	Bahrain
Bangladeş Bangladeş+li	Bangladesh m Banglad+ais(e)	Bangladesh Bangladesh+i
Barbados Barbados+lu	Barbade f	Barbados
Bavyera Bavyera+lı	Bavière f Bav(ie)ar(e)+ois(e)	Bavar+ia Bavar+ia+n
Belçika Belçika+lı	Belg(e)+ique f belge	Belg+i+um Belg+i+a+n
Bengladeş Bengal / Bengladeş+li	Bengale m bengal(e)+i	Bengal Bengal+i
Bermuda Bermuda+lı	Bermudes f p	Bermuda
Birman+ya Birman+ya+lı	Birman+ie f birman(e)	Burma Burm(a)+ese
Boliv+ya Boliv+ya+lı	Boliv+ie f boliv+ie+n(ne)	Boliv+ia Boliv+ia+n
Brazil+ya Brezil+ya+lı	Brésil m brésil+ie+n(ne)	Brazil Brazil+ia+n
Britanya Britan+ya+lı	Bret+a(n)+gne f	Brittan+y
Bulgar+istan Bulgar / Bulgar+istan+lı	Bulgar+ie f bulgare	Bulgar+ia Bulgar+ia+n
Büyük Britan+ya Britan+ya+lı	Grande-Bret+a(n)+gne f Brittan+ique	Great Brit+ain Britton / Brit+i+sh
Cebelitarık Cebelitarık+lı	Gibraltar m	Gibraltar
Ceneviz Ceneviz+li	Genève genev(e)+ois(e)	Geneva Geneva+n
Cezayir Cezayir+li	Algér+ie f Algér+ie+n(ne)	Alger+ia Alger+ia+n
Çad Çad+lı	Tchad m	Chad
Çekoslovak+ya Çekoslovak+ya+lı	Tchécoslovaqu(e)+ie f Tchécoslovaque	Czechoslovak+ia Czechoslovak
Çin Çin+li	Chine f chin(e)+ois(e)	Chin+a Chin+ese
Dag+istan Dag+istan+lı		
Danimarka Danimarka+lı	Dane+mark m dan(e)+ois(e)	Den(e)+mark Dane / Dan(e)+i+sh
Ekvador Ekvador+lu	Équateur m équateur+ie+n(ne)	Ecuador Ecuador+an
El Salvador El Salvador+lu	Salvador m	El Salvador
Endonez+ya Endonez+ya+lı	Indonés+ie f indonés+ie+n(ne)	Indones+ia Indones+ia+n
Ermen+istan	Armén+ie f	Armen+ia

TÜRKİYELİCE	FRANSALICA²³	BRİTANYALICA
Ermeni / Ermenistanlı	Armén+ie+en(ne)	Armen+ia+n
Etiyopya Etiyopyalı	Éthiop+ie f éthiop+ie+n(n)	Ethiop+ia Ethiop+ia+n
Fas Faslı	Maroc m maroc+ain+e	Morocco Morocc(o)+an
Felemenk Felemenk+li	Flandre flamand(e)	Nether+lands Flemish / Fleming
Fenike Fenike+li	Phénic+ie f phénic+ie+n(ne)	Phoenic+ia Phoenic+ia+n
Filipin Filipin+li	Philippines f p Philippine(s)(e)	Philippines Filip(p)in(es)o
Filistin Filistin+li	Palestine f Palestin(e)+ie+n(ne)	Palestine Palestin(e)+ia+n
Fin+land+iya Fin+land+iya+lı	Fin(n)+lande f Finn+ois(e)	Fin(n)+land Finn+i+sh
Frans+a Frans+ız / Frans+a+lı	Franc+e f Franç+(e)+ais(e)	France French+man / +woman
Gabon Gabon+lu	Gabon m gabon+ais(e)	Gabon Gabon+ese
Gamb+ia Gamb+ia+lı	Gamb+ie f gamb+ie+n(ne)	Gamb+ia Gamb+ia+n
Gana Gana+lı	Ghana m ghan(a)+éen(ne)	Ghana Ghana+ia+n
Gine Gine+li	Guinée f guinée+n(ne)	Guinea Guinea+n
Girit Girit+li	Crète f crét(e)+ois(e)	Crete Cret(e)+a+n
Guatemala Guatemala+lı	Guatemala m guatémal(a)+tèque	Guatemala Guatemala+n
Haiti Haiti+li	Haïti haïti+(i)e+n	Haiti Haiti+(i)a+n
Harbiye Harbiye+li		
Hint Hindu / Hint+li	Inde f ind(e)+ie+n(ne)	Ind+ia Ind+ia+n
Hollanda Hollanda+lı	Hollande f hollande+ais(e)	Holland Dutch+man / +woman
Honduras Honduras+lı	Honduras m hondur(as)+ie+n(ne)	Honduras Hondur(as)+an
Horasan Horasan+lı		
Irak Irak+lı	Irak m irak+ie+n(ne)	Iraq Iraq+i
Irak Irak+lı	Iraq m iraqu+ie+n(ne)	Iraq Iraq+i
İngil+tere İngil+iz / İngil+tere+li	Angle+terre f Angl(e)+ais(e)	Eng(l)+land Engl+i+sh+man / +woman
İran Acem / İran+lı	Iran m iran+ie+n(ne)	Iran Iran+ia+n
İr+landa	Ir+lande f	Ire+land

TÜRKİYELİCE	FRANSALICA²³	BRİTANYALICA
İr+landa+l1	İr+land(e)+ais(e)	Ir(e)+i+sh+man / +woman
İskandinav+ya İskandinav+ya+l1	Scandinav+ie f scandinav+(i)e	Scandinav+ia Scandinav+ia+n
İskoç+ya İskoç+ya+l1	Écosse f écoss(e)+ais(e)	Scot(t)+land Scott+i+sh / Scot+s+man / +woman
İslanda adası İslanda+l1	Is+lande f Is+land(e)+ais(e)	Ice+land Ice+land+er
İspan+ya İspan+y+ol / İspan+ya+l1	Espa(n)+gne f Espa(n)+gn(e)+ol(e)	Spain Spa(i)n+i+sh
İsrail İsrail+li	Israël israël+ite / israël+ie+n(ne)	Israel Jew/ Jewish / Israel+i
İsveç İsveç+li	Suède f Suéd(e)+ois(e)	Swed+en Swed+i+sh
İsviçre İsviçre+li	Suisse f suisse(sse)	Switz+er+land Swiss
İtal+ya İtal+ya+n / İtal+ya+l1	Ital+ie f ital+ie+n(ne)	Italy Ital+ia+n
Jamaika Jamaika+l1	Jamaïque f jamaïqu(e)+ain(e)	Jamaica Jamaica+n
Japon+ya Japon / Japon+ya+l1	Japon m japon+ais(e)	Japan Japan+ese
Kafkas+ya Kafkas+ya+l1	Caucas+ie f caucas+ie+n(ne)	Caucas+ia Caucas+ia+n
Kamerun Kamerun+lu	Cameroun m cameroun+ais(e)	Cameroon Cameroon+ia+n
Kanada Kanada+l1	Canada m canad(a)+ie+n(ne)	Canada Canad(a)+ia+n
Karaçay Karaçay+l1		
Karadag Karadag+l1	Monténégro m monténégr(o)+i+n(e)	Montenegro Montenegr(o)+i+n
Karahan Karahan+l1		
Katar Katar+l1	Qatar / Katar m	Qatar
Kenya Kenya+l1	Kenya m Kenya+n(e)	Kenya Kenya+n
Kıbrıs Kıbrıs+l1	Chypre f \ cypr+iote chypr(e)+iote	Cyprus Cypr(us)+iot
Kırım Kırım+l1	Crimée f	Crimea Crimea+n
Kolomb+iya Kolomb+iya+l1	Colomb+ie f Colomb+ie+n(ne)	Colomb+ia Colomb+ia+n
Kongo Kongo+lu	Congo(l) m congol+ais(e)	Congo(l) Congol+ese
Kore Kore+li	Corée f corée+n(ne)	Korea Korea+n

TÜRKİYELİCE	FRANSALICA²³	BRİTANYALICA
Kostarika Kostarika+l1	Costa Rica m Costaric(a)+ie+n(ne)	Costa Rica Costa Rica+n
Küba Küba+l1	Cuba cuba+in(e)	Cuba Cuba+n
Küveyt Küveyt+li	Koweit m koweit+ie+n(ne)	Kuwait Kuwait+i
Lapon+ya Lapon+ya+l1	Lapon+ie f lapon(ne)	Lap(p)+land Lapp / Lap(e)+land+er
Leton+ya Leton+ya+l1	Letton+ie f letton(ne)	Latv+ia Latv+ia+n
Lib+ya Lib+ya+l1	Lib+ye f Lib+ye+n(ne)	Lib+ya Lib+ya+n
Lübnan Lübnan+l1	Liban m liban+ais(e)	Leban+on Leban+ese
Lüksem+burg Lüksem+burg+lu	Luxem+bourg m Luxem+bourg+ois(e)	Luxem+b(o)urg
Macar+istan Macar / Macar+istan+l1	Hongr+ie f Hongr+(ie)+ois(e)	Hungar+y Hungar+ia+n
Madagaskar Madagaskar+l1	Madagascar malgache	Madagascar Malagasy / Madagascan
Makedon+ya Makedon+ya+l1	Macédoine f macédo(i)n(e)+ie+n(ne)	Macedon+ia Macedon+ia+n
Malez+ya Malez+ya+l1	Malais+ie f malais(e)/ malays+ie+n(ne)	Malay(s)+(i)a Malay / Malays+ia+n
Malta Malta+l1	Malte malt(e)+ais(e)	Malta Malt(a)+ese
Meksika Meksika+l1	Mexique m mexi(que)+c+ain(e)	Mexico Mexic(o)+an
Mısır Mısır+l1	Égypte f égypt(e)+ie+n(ne)	Egypt Egypt+ia+n
Moldova Moldova+l1	Moldav+ie f moldav+ie+n(ne) (?)	Moldav+ia Moldav+ia+n (?)
Monako Monako+lu	Monaco monégasque	Monaco Monacan
Moritan+ya Moritan+ya+l1	Mauritan+ie f mauritan+ie+n(ne)	Mauritan+ia Mauritan+ia+n
Mozambik Mozambik+li	Mozambique m Mozambi(que)+c+ain(e)	Mozambique Mozambi(que)+c+an
Namib+ya Namib+ya+l1	Namib+ie f namib+ie+n(ne)	Namib+ia Namib+ia+n
Nijer+ya Nijer+ya+l1	Niger+ia m nigér+ia+n(e)	Niger+ia Niger+ia+n
Nikaragua Nikaragua+l1	Nicaragua m nicaragua+yen(ne)	Nicaragua Nicaragua+n
Norveç Norveç+li	Norvège f Norvég(e)+ie+n(ne)	Norway Norweg+ia+n
Osman Osman+l1	Ottoman+s ottoman(e)	
Pak+istan Pak+istan+l1	Pak+istan m pak+istan+ais(e)	Pak+istan Pak+istan+i
Panama	Panama m	Panama

TÜRKİYELİCE	FRANSALICA²³	BRİTANYALICA
Panama+lı	panam(a)+éen(ne)	Panama+n+ia+n
Paraguay Paraguay+lı	Paraguay m paraguay+en(ne)	Paraguay Paraguay+an
Peru Peru+lu	Pérou(v) m Pérouv+ie+n(ne)	Peru(v) Peruv+ia+n
Polo+n+ya Polo+n+ya+lı	Polo+gne f Polo+gn(e)+ais(e)	Po(lo)+land Po(lo)+le
Porte+kiz Porte+kiz+lı	Portu+gal m Portu+g(al)+ais(e)	Portu+gal Portu+g(al)+utese
Prus+ya Prus+ya+lı	Prusse f pruss(e)+ie+n(ne)	Prus+ia Prus+ia+n
Rodez+ya Rodez+ya+lı	Rhodés+ie f rhodés+ie+n(ne)	Rhodes+ia Rhodes+ia+n
Roma Roma+lı	Rome rom(e)+ain(e)	Rome Rom(e)+an
Roman+ya Roman+ya+lı	Rouman+ie f rouma(n+ie)+in(e)	Roman+ia Roman+ia+n
Rus+ya Rus / Rus+ya+lı	Russ(e)+ie f russe	Russ+ia Russ+ia+n
Suudi Arab+istan Suud / Suudi Arab+istan+lı	Arab+ie Saudite f saud+ie+n(ne)	Saudi Arab+ia Saudi (Arab+ia+n)
Selçuk Selçuk+lu	Séldjouk Séldjoukide	
Senegal Senegal+lı	Sénégal m sénégal+ais(e)	Senegal Senegal+ese
Sicil+ya Sicil+ya+lı	Sicile f sicil(e)+ie+n(ne)	Sicily Sicil(y)+ia+n
Singapur Singapur+lu	Singapour singapour+ie+n(ne)	Singapore Singapore+an
Slovak+ya Slovak+ya+lı	Slovaqu+ie f slovaque	Slovak+ia Slovak
Sloven+ya Sloven / Sloven+ya+lı	Slovén+ie f slovèn(i)e	Sloven+ia Sloven+ia+n
Sri Lanka Sri Lanka+lı		Sri Lanka
SSCB Sovyet yurttaşl	URSS / U.R.S.S. f Soviét+ique	USSR Soviet
Sudan Sudan+lı	Soudan m soudan+ais(e)	Sudan Sudan+ese
Suriye Suriye+li	Syr+ie f syr+ie+n(ne)	Syr+ia Syr+ia+n
Şili Şili+li	Chili m chili+en(ne)	Chile Chile+an
Tanzan+ya Tanzan+ya+lı	Tanzan+ie f tanzan+ie+n(ne)	Tanzan+ia Tanzan+ia+n
Tay+land Tay+land+lı	Thaï+lande f	Thai+land
Tayvan Tayvan+lı	Taiwan taiwan+ais(e)	Taiwan Taiwan+ese
Tibet Tibet+lı	Tibet m tibet+ai+n(e)	Tibet Tibet+a+n

TÜRKİYELİCE	FRANSALICA²³	BRİTANYALICA
Togo Togo+lu	Togo(l) m togol+ais(e)	Togo(l) Togol+ese
Trinidad Trinidad+lı	Trinité f trini(té)dad+ie+n(ne)	Trinidad Trinidad+ia+n
Tunus Tunus+lu	Tunus+ie f tunus+ie+n(ne)	Tunis+ia Tunis+ia+n
Turan Turan+lı		
Türk+istan Türk+istan+lı	Turk+istan m	Turk+estan
Türk Türk+iye Türk+iye+li	turc / turque Turqu(e)+ie f turqu(e)+ie+n	Turk Turk+ey Turk+[ey]i+sh
Uganda Uganda+lı	Ouganda m ougand(a)+ais(e)	Uganda Uganda+n
Ukrayna Ukrayna+lı	Ukraine f ukrain(e)+ie+n(ne)	Ukraine Ukrain(e)+ia+n
Uruguay Uruguay+lı	Uruguay m uruguay+en(ne)	Uruguay Uruguay+an
Ürdün Ürdün+lü	Jordan+ie f Jordan+ie+n(ne)	Jordan Jordan+ia+n
Venezuela Venezuela+lı	Vénézuéla m vénézuél(a)+ie+n(ne)	Venezuela Venezuela+n
Vietnam Vietnam+lı	Viêt Nam m vietnam+ie+n(ne)	Vietnam Vietnam+ese
Yemen Yemen+li	Yémen m yémen+ite	Yemen Yemen+i
Yeni Gine Y. Gine+li	Nouvelle-Guinée f n. guinée+n(ne)	New Guinea n. Guinea+n
Yeni Zelanda Yeni Zelanda+lı	Nouvelle-Zélande f Néo-Zéland(e)+ais(e)	New Zealand New Zealand+er
Yugoslav+ya Yugoslav+ya+lı	Yougoslav+ie f yougoslav+(i)e	Yugoslav+ia Yugoslav+ia+n
Yunan+istan Yunan+istan+lı	Grèce f grec(que)	Greece Greek
Zaire Zaire+li	Zaire m Zaïr(e)+ois(e)	Zaire Zair(e)+ia+n
Zamb+iya Zamb+iya+lı	Zamb+ie f zamb+ie+n(ne)	Zamb+ia Zamb+ia+n

KITALAR – GEZEĞENLER – UYDULAR ve HALKLARI

TÜRKİYELİCE	FRANSALICA	BRİTANYALICA
Afrika Afrika+lı	Afrique f afri(que)c+ain(e)	Africa Africa+n
Amerika Amerika+lı	Amérique f améri(que)c+ain(e)	America America+n
Antartika Antartika+lı	Antarctique Antarcti(que)+ain(e)	Antarctica Antarctica+n
Asya Asya+lı	Asie f asia+ttique	Asia Asia+n
Avrasya Avrasya+lı	Eurasie f Eurasie+n(ne)	Eurasia Eurasia+n
Avrupa Avrupa+lı	Europe f europ(e)+éen(ne)	Europe Europe+n
Avusturalya Avusturalya+lı	Australie f australie+n(ne)	Australia Australia+n
Dünya Dünya+lı	Monde m / Terre f Terre+stre	World / Earth Terre+strial
Merih Merih+li	Mars m Mar(s)t+ie+n(ne)	Mars Mar(s)t+ia+n
Uzay Uzay+lı	Espace m Extraterrestre ?	Space Extraterrestrial ?

BÖLGELER – YÖRELER - ŞEHİRLER ve HALKLARI

TÜRKİYELİCE	FRANSALICA	BRİTANYALICA
Anadolu Anadolu+lu	Anatol+ie f	Anatol+ia
Ankara Ankara+lı		
Balkan Balkan+lı	Balkan	
Bordo Bordo+lu	Bordeaux bordel+ais(e)	
Ege Ege+li	Égée f égée+n(ne)	
Erzurum Erzurum+lu		
Kapadokya Kapadokya+lı		
Liyon Liyon+lu	Lyon(n) lyonn+ais(e)	
Londra Londra+lı	Londres London+iens	London London+er
Marsilya Marsilya+lı	Marseille marseill(e)+ais(e)	Marseilles
Paris Paris+li	Paris paris+ie+n(ne)	Paris Paris+ia+n
Ruen Ruen+li	Rouen rouen(n)+ais(e)	
Strasburg Strasburg+lu	Strasbourg Strasbourg+eois(e)	
Trakya Trakya+lı		
Yunan+(istan) Yunan+(istan)+lı	Ion+ie f ion+ie+n(ne)	Ion+ia Ion+ia+n

efrasiyap2@yahoo.com

[<http://efrasiyap.tripod.com/yazilar/diller.pdf>]

EK: 2
(«araç» ve «amaç» kavramlarından anladıklarım)

(7.5 * 12.5 fişlere aldığım notlarımdan)

[ARAÇ ve AMAÇ]

İhtiyaçlar, amaçların; amaçlar, araçların anasıdır.

*

Günümüzde, devlet, ulaşılabilecek bir amaç değil, insanların mutlu olması için kullanılacak bir araçtır.

*

“devlet” denilen aracın tek ve asıl amacı; ülkedeki insanlar için sağlıklı bir ortam yaratmak ve toplum içinde din, dil, ırk, görüş ayırımı yapmaksızın, hangi milletten, hangi ümmetten olursa olsun insanın mutlu olmasını sağlamak olmalıdır.

*

Maddenin en küçük parçasından maneviyatın en yüce varlığına kadar her şey, her kavram insanı mutlu etmek amacı uğrunda birer araç olarak kullanılabilir. Atomun parçaları, atomlar, moleküller, çeşitli maddeler, canlı ve cansız bütün varlıklar, vücut organları, vücut, insan, ruh, diller, kültürler, dinler, doktrinler, rejimler, [cumhuriyet, demokrasi, laiklik], peygamberler, önderler, devlet büyükleri, partiler, meclisler, hükümetler, aklınıza neler gelebiliyorsa, kainat, dünya, ahiret; tanrı; tanrı inancı, sevgisi, korkusu bile birer araçtır.

*

Araçlar, ancak, elde edilinceye, kendilerine ulaşıncaya kadar amaç olabilirler. Söz gelişi, bir devlet, milleti oluşturan fertler için, kuruluncaya kadar bir amaç, kurulduktan sonra artık insanların kendi mutlulukları için kullanacakları bir araçtır. Milletten devletin kurmanın bir aracı olması gibi, fertlerin ülkü birliği de milleti oluşturmak için bir araç olmuştur.

*

İşlevini yeterince yerine getiremeyen her araç ya dışlanır ya işlevini yeniden kazanması için onarılır ya da daha iyi işleyen yeni bir araçla değiştirilir.

*

İnsanın, işlevini yeterince yerine getiremeyen bir aracı kullanmak zorunda kalması ya da bırakılması, insanı mutsuz kılar.

*

Mutsuz insanlar, olsa olsa, geri bırakılmış, çağ dışı kalmış, dağılmaya yüz tutmuş toplumları oluşturur.

*

Devletin vereceği eğitimin amacı; kişinin unvanını, sözünü değil; emegini, işini değerlendiren; hoş görülmesi, sevecen ve insan haklarına saygılı insanların yetiştirilmesi yönünde olmalıdır. Devlet; milletine güvenmeli, yurttaşlık [eğitimi] dışında kalan bütün eğitim ve öğretim işlerini toplumun alt birimlerine bırakmalıdır.

*

Mutlak mutlu insan; her oluşumuyla sağlıklı bir ortamda yaşayan, her organıyla sağlıklı bir bedende, her etkinliğiyle sağlıklı bir ruhu bulduran insandır. Ortamın

dingin ve sağlıklı olması, önce içinde bulundurduğu bedenlerin sonra da bu bedenlerin taşıdıkları ruhların sağlıklı olmasını sağlar. Bir ruh ne kadar sağlıklıysa o ruhun sahibi insan da o kadar mutlu sayılır. Amaç mutlu insan olunca, bütün öğeleriyle ruhun, beden ve ortamın da araç olmaktan başka bir şey olmadığı görülür.

*

Bir eğitim sistemi, yalnız eğitenleri mutlu ediyor, eğitilenleri mutlu edemiyorsa, o eğitim sistemi birleştirici değil bölücüdür. [Amacından saptırılmış eğitim sistemleri ise, karmaşa doğurarak ne eğitenleri ne de eğitilenleri mutlu eder.]

*

(Notlarımdan, Erzurum, 1985 (?))

[...] içindeki kısımlar **2004** yılından sonra eklenmiştir.

[<http://efrasiyap.tripod.com/yazilar/yazilar.html>]

efrasiyap2@yahoo.com